

POSTANOWIENIE

Dnia 20 września 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Widło (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Maciej Kowalski

SSN Mariusz Załucki

w sprawie z powództwa A. P. i Z. P.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o pozbawienie tytułu wykonawczego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 20 września 2022 r.,
zażalenia pozwanej na wyrok Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 28 lutego 2022 r., sygn. akt I ACa [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w [...], pozostawiając mu
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego.**

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z 28 lutego 2022 r. Sąd Apelacyjny w [...] w sprawie z powództwa A. P. i Z. P. przeciwko Bank Spółce Akcyjnej w W. o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności na skutek apelacji powodów od wyroku Sądu Okręgowego w S. z 23 kwietnia 2021 r. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

W zażaleniu od tego wyroku wniesionym na podstawie art. 394¹ §1¹ k.p.c. pozwany, zaskarżając je w całości, zarzucił naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. poprzez

jego błędne zastosowanie i uznanie przez Sąd Apelacyjny w [...], że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, podczas gdy, w ocenie skarżącego, okoliczność przekazania środków kredytu na cel związany z prowadzeniem działalności gospodarczej została wykazana w toku postępowania pierwszoinstancyjnego, w wyniku przesłuchania powódki Z. P. na rozprawie 2 kwietnia 2021 r. We wnioskach skarżący domagał się uchylenia zaskarżonego rozstrzygnięcia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w [...].

W odpowiedzi na to zażalenie powodowie domagali się jego odrzucenia, względnie oddalenia w całości.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Zażalenie jest zasadne.

Kategorią orzeczeń, od których na podstawie art. 394¹ §1¹ k.p.c. przysługuje zażalenie do Sądu Najwyższego, jest wyrok (postanowienie) sądu drugiej instancji uchylający wyrok (postanowienie rozstrzygające co do istoty sprawy) sądu pierwszej instancji i przekazujący sprawę temu sądowi do ponownego rozpoznania. Zażalenie do tego Sądu, jako środek zaskarżenia o charakterze formalnym, przysługuje niezależnie od tego, czy do uchylenia doszło z powodu nieważności postępowania, czy też z przyczyn wskazanych w art. 386 § 4 k.p.c., oraz niezależnie od tego, czy w danej sprawie przysługuje skarga kasacyjna. Jak stwierdzono w orzecznictwie Sądu Najwyższego kontrola dokonywana w ramach zażalenia przewidzianego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. powinna mieć charakter formalny, właściwy temu środkowi odwoławczemu, koncentrując się na ustanowionych w art. 386 § 2 k.p.c. przesłankach uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji, bez wkraczania w kompetencje sądu *in merito* (zob. na przykład postanowienia SN: z 30.06.2021 r., I CZ 38/21; z 18.06.2021, I CZ 3/21; z 6.02.2018 r., IV CZ 109/17). Oznacza to, że Sąd Najwyższy w przypadkach określonych w art. 386 § 4 k.p.c. ogranicza się do zbadania, czy sąd drugiej instancji prawidłowo ocenił przyczynę uzasadniającą uchylenie orzeczenia i czy jego merytoryczne stanowisko uzasadniało taką ocenę postępowania sądu pierwszej instancji. Poza zakresem kognicji Sądu Najwyższego pozostaje natomiast ocena tego merytorycznego

stanowiska prawnego sądu drugiej instancji, jak również wskazania sądu drugiej instancji co do dalszego postępowania, czy też wykładnia prawa materialnego dokonana przez ten sąd (zob. na przykład postanowienia SN: z 17.06.2021 r., V CZ 37/21; z 18.12.2018 r., II UZ 32/18; z 16.03.2018 r., IV CZ 3/18; z 22.02.2018 r., II UZ 115/17). Nie w każdej, natomiast, sytuacji nierozpoznania istoty sprawy przez sąd pierwszej instancji konieczne jest uchylenie wyroku tego sądu i przekazanie mu sprawy do ponownego rozpoznania. W razie podjęcia takiej decyzji procesowej sąd drugiej instancji powinien kierować się obowiązkiem zapewnienia stronie dwuinstancyjnego postępowania. Wymóg, zaś, przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. weryfikowany jest z punktu widzenia sądu drugiej instancji. Istotne jest tu nie stwierdzenie, czy postępowanie dowodowe w ogóle w jakimś zakresie zostało przez sąd pierwszej instancji przeprowadzone, ale to, czy dowody te mają znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego, zgodnie z art. 386 § 4 k.p.c., w kontekście uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania występuje, w szczególności w sytuacji nierozpoznania istoty sprawy. W pozostałych przypadkach nie zachodzi potrzeba powtórzenia postępowania dowodowego w całości.

Przenosząc rozważania na grunt przedmiotowej sprawy należy zauważyć, iż przesłanką wydania przez Sąd drugiej instancji orzeczenia kasatoryjnego było rzekome nierozpoznanie istoty sprawy przez Sąd Okręgowy w S. W ocenie Sądu drugiej instancji Sąd Okręgowy w sposób całkowicie niewystarczający dla oceny czy powodom przysługuje status konsumentów przyjął, że w tym przypadku wystarczyło odnieść się wyłącznie do celu na jaki środki pochodzące z kredytu miały zostać przeznaczone. Zaznaczył także, że w sytuacji oparcia stanowiska powodów o art. 385¹ §1 k.c. odmowa udzielenia ochrony przewidzianej w tym przepisie na podstawie niepełnej oceny przysługiwania powodom statusu konsumenta świadczyła o nierozpoznaniu istoty sprawy. Konieczne było, bowiem, uwzględnienie zarówno rodzaju prowadzonej działalności gospodarczej, jej charakteru, wyróżniających i zasadniczych cech tej działalności, natury podjętej czynności, niezbędne było też uwzględnienie celu, jakiemu służy podjęta czynność

prawna oraz charakteru w jakim występuje kredytobiorca. Te wszystkie okoliczności nie zostały, jak zważył Sąd drugiej instancji, ustalone przez Sąd Okręgowy, w efekcie celowe było uchylenie jego rozstrzygnięcia, z uwagi na nierozpoznanie istoty sprawy. Tymczasem, jak wskazano w przedmiotowym zażaleniu, faktyczny cel kredytowania został dostatecznie wykazany w toku postępowania dowodowego przeprowadzonego w pierwszej instancji i na podstawie tych okoliczności możliwe było ustalenie sytuacji konsumenta. Ponadto, jak podniesiono w zażaleniu, obowiązujący system apelacji pełnej dodatkowo umożliwiał Sądowi drugiej instancji uzupełnienie postępowania dowodowego w pozostałym zakresie i wydanie, w konsekwencji, wyroku reformatoryjnego, o ile Sąd ten uznałby takie uzupełnienie za konieczne, czego jednak Sąd Apelacyjny nie uczynił decydując się na rozstrzygnięcie kasatoryjne, przekreślające w całości ustalenia dokonane przez Sąd Okręgowy.

W ocenie Sądu Najwyższego kasatoryjne rozstrzygnięcie Sądu Apelacyjnego w [...] okazało się zbyt daleko idące, co przekłada się na zasadność zażalenia Bank S.A. w W.. Zgodnie z art. 386 § 4 k.p.c. sąd drugiej instancji może uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. W orzecznictwie sądów, w tym także Sądu Najwyższego, dominuje stanowisko, że z „nierozpoznanie istoty sprawy” mamy do czynienia nie tylko wtedy, gdy sąd w ogóle nie rozstrzygnął o tym, co stanowiło zasadniczy przedmiot żądania stron i to nawet w razie popełnienia poważnych błędów w formułowaniu stanu faktycznego lub oceny prawnej (nierozpoznanie istoty sprawy). Nierozpoznanie istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. jest nierozstrzygnięcie o zasadniczych żądaniach stron lub niezbadanie zgłoszonych przez nie zarzutów merytorycznych. Naruszenia prawa materialnego lub uchybienia w sferze dowodowo-faktycznej, lub nieprawidłowości w uzasadnieniu orzeczenia nie mieszczą się w tym pojęciu. Samo niewyjaśnienie wszystkich okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy nie jest równoznaczne z nierozpoznanie jej istoty. W konsekwencji oceny, czy sąd pierwszej instancji rozpoznał istotę sprawy, dokonuje się po przeanalizowaniu żądań pozwu i przepisów prawa materialnego stanowiących

podstawę rozstrzygnięcia, nie zaś ewentualnych uchybień w postępowaniu, w szczególności wad polegających na poczynieniu wadliwych lub niekompletnych ustaleń faktycznych. Zakwestionowanie przez sąd odwoławczy poglądu prawnego sądu pierwszej instancji, co do zasadności rozpoznawanego żądania także nie oznacza, że sąd ten nie rozpoznał istoty sprawy. W orzecnictwie Sądu Najwyższego wyrażono pogląd, wedle którego niewyjaśnienie okoliczności faktycznych nie może być utożsamiane z nierozpoznanie istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. Jak wskazano również w judykaturze tego Sądu nierozpoznanie istoty sprawy nie jest równoznaczne z niedokładnościami postępowania, polegającymi na tym, że sąd pierwszej instancji nie wziął pod rozwagę wszystkich dowodów, które mogły służyć do należytego rozpoznania sprawy lub nie rozważył wszystkich okoliczności (zob. postanowienie SN z 9 grudnia 2021 r., II CZ 41/21; postanowienie SN z 17 czerwca 2015 r., I CZ 47/15; postanowienie SN z 29 kwietnia 2015 r., V CZ 16/15). W realiach przedmiotowej sprawy niewątpliwą jest okoliczność, że postępowanie dowodowe (dowód z przesłuchania świadka, w szczególności Z. P., dowód z dokumentów) zostało przez Sąd Okręgowy przeprowadzone w sposób dostatecznie wnikliwy, celem dowiedzenia statusu prawnego powodów oraz wykazania okoliczności przekazania środków kredytu na cel związany z prowadzoną przez powódkę działalnością gospodarczą. Nie zachodziły, zatem, przesłanki konieczności powtórzenia postępowania dowodowego w całości. Jeżeli w ogóle, to można było rozważyć ewentualne uzupełnienie tego postępowania na co jednak Sąd drugiej instancji nie zdecydował się wydając orzeczenie kasatoryjne. Zatem nie może być mowy o nierozpoznanie istoty sprawy (meritum sprawy) przez Sąd I instancji. Sformułowanie „nierozpoznanie istoty sprawy” odnosi się, bowiem, do nierozpoznanie istoty roszczenia będącego podstawą powództwa. Zawarte w art. 386 § 4 k.p.c. sformułowanie „nierozpoznanie istoty sprawy” należy zatem przede wszystkim rozumieć, jako niezbadanie podstawy merytorycznej dochodzonego roszczenia, co będzie miało miejsce, w szczególności, jeżeli sąd nie wniknął w ogóle w całokształt okoliczności sprawy. W realiach przedmiotowej sprawy przypadek taki nie nastąpił, bowiem kluczowe okoliczności odnośnie do faktów zostały przez Sąd Okręgowy w S. wystarczająco ustalone. Nie miała również

miejsca sytuacja nierozstrzygnięcie żądań stron, czyli niezafatwienie tego, co było przedmiotem sporu. W konsekwencji dla oceny przesłanki, o której mowa wyżej nie miały znaczenia ewentualne niedokładności postępowania polegające na tym, że sąd pierwszej instancji nie wziął pod uwagę wszystkich dowodów, które mogły służyć do należytego rozpoznania sprawy, lub nie rozważył wszystkich okoliczności. Mając na uwadze wykładnię językową, systemową i funkcjonalną przyjmuje się bowiem, o czym była już mowa, że wszelkie inne wady rozstrzygnięcia dotyczące naruszeń prawa materialnego czy procesowego, poza oczywiście nieważnością postępowania i nieprzeprowadzeniem postępowania dowodowego w całości, nie uzasadniają uchylecia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy m.in. w postanowieniu z 17 kwietnia 2013 r., V CZ 122/12 - następcza wykładnia celowościowa, związana ze złożeniem zażalenia do Sądu Najwyższego w razie uchylecia wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, oraz aksjologia leżąca u podstaw tej instytucji procesowej prowadzą do wniosku, że obecnie, co do zasady, podstawowym sposobem rozstrzygnięcia, w wypadku zasadności zarzutów apelacji, powinno być orzeczenie reformatoryjne, którym sąd drugiej instancji zastąpi orzeczenie sądu pierwszej instancji (art. 386 § 1 k.p.c.).

Sprawne funkcjonowanie modelu apelacji pełnej wymaga bowiem, by przypadki uchylecia zaskarżonego orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania ze względu na niedostatki w zakresie ustaleń faktycznych miały charakter wyjątkowy. Prowadzenie postępowania dowodowego w drugiej instancji, nawet w szerokim zakresie, i dokonanie na jego podstawie samodzielnych ustaleń, nie prowadzi do naruszenia konstytucyjnego prawa do zaskarżenia orzeczeń wydanych w pierwszej instancji (art. 78 Konstytucji RP), jak również dwuinstancyjnego modelu postępowania sądowego, statutowanego w art. 176 ust. 1 Konstytucji RP (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 marca 2003 r., SK 8/02, OTK-A 2003, Nr 3, poz. 20 i postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 listopada 2010 r., Ts 49/10, OTK-B 2011, Nr 1, poz. 90 i z dnia 6 października 2015 r., Ts 52/14, OTK-B 2015, postanowienie SN z 27 maja 2022r., III CZ 69/22).

Mając powyższe rozważania na względzie orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁵ §1 zd.1 w zw. z art. 394¹ §3 k.p.c.).

[as]